

Vankeuslain uudistamistyöryhmän 8. kokous

Aika Ke 27.4.2022 klo 9.00-11.30

Paikka Teams

Läsnä Juho Martikainen (pj.)

Annika Finnberg, Riitta Kari, Marjatta Kaurala, Petri Laitinen, Johanna Hietapakka, Jarkko Nieminen, Anna-Liisa Sandvik, Minna Saukko, Paulina Tallroth, Heli Tamminen, Mia Tolvi, Tomi Tuovinen, Jani Ratilainen, Anne Kohvakka (siht.).

Lisäksi kokouksessa oli asiakohdan 1 osalta kuultavina asiantuntijoina täytäntöönpanopäällikkö Nina Kallio-Nordlund/Rise sekä ja täytäntöönpanopäällikkö Sakari Haataja/ORK

1 Vankiloiden sisäänoton rajoittaminen

- Täytäntöönpanon pääsääntönä on vankeusrangaistuksen täytäntöönpano ilman aiheetonta viivytystä vankeuslain 2 luvun 1 §:n mukaisesti. Poikkeuksena tähän vankilaan sisäänottoa voidaan oikeusministeriön asetuksella rajoittaa vankiluvun tasoittamiseksi ja rangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamiseksi. Oikeusministeriön asetuksella voidaan säätää, että vankilat eivät ota tiettyinä ajanjaksona vastaan sellaisia rangaistukseen tuomittuja, joilla on suoritettavanaan enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus tai sakon muuntorangaistus. Täytäntöönpanon alkaminen ei kuitenkaan tästä syystä saa siirtyä yli kahdeksaa kuukautta siitä, kun tuomio tuli täytäntöönpanokelpoiseksi.
- Keskustelussa todettiin, että vankeuslain 2 luvun 1 §:n muotoilua täytäntöönpanosta ilman aiheetonta viivytystä ei ole perusteltua muuttaa. Eräs Risen organisaatiouudistuksen keskeisistä tavoitteista on käytäntöjen yhtenäistäminen. Säännöksen soveltamiskäytäntö yhtenäistyneenä organisaatiouudistuksen myötä myös tältä osin.
- Asetuksenantovaltuutta on käytetty koronan aikana useaan otteeseen vankiluvun ja vankivirtauman alentamiseksi. Työryhmässä rajoitusasetusten vaikuttavuuden todettiin olleen aluksi hyvä, mutta vaikuttavuus heikkeni myöhempien asetusten osalta.
- Keskustelussa todettiin, että käsite yliasutuksen välttäminen on ajalta, jolloin sakon muuntorangaistukseen tuomittuja oli huomattavan paljon ja tästä aiheutui kausivaihteluita. Vankeuslain voimassaoloaikana säännöstä ei koskaan ole sovellettu varsinaisesti yliasutukseen. Vankiloissa tuleekin olla asuinsellejä riittävästi, ettei yliasutustilanteita synny. Yliasutuksen välttäminen ei näin ollen ole legitimi peruste asetuksen antamiselle.

- Keskustelussa todettiin myös se, että kaikkia tilanteita ja syitä, jotka voivat johtaa yliasutukseen tai väljyyden tarpeeseen ei ole mahdollista ennakoida. Käsite asianmukaisen täytäntöönpanon turvaaminen mahdollistaa sinänsä hyvinkin erilaiset perusteet. Asianmukaisen täytäntöönpanon turvaaminen onkin näin ollen edelleen perusteltu peruste täytäntöönpanon rajoittamiselle. Tämä mahdollistaa sisäänoton rajoittamisen useilla eri syillä kulloisenkin tarpeen mukaan. Säännös mahdollistaa myös viranomaisesta johtuvat syyt. Käyttötilanteet sisääntulon rajoittamiseksi olisivat force majeure -tyyppiset tilanteet; yhteiskunnalliset vakavat häiriöt, kuten luonnonkatastrofit / pandemiat / muut uhat. Terveysturvallisuusperuste täytäntöönpanon rajoittamiseksi tulee olla, mutta tämän ei tarvitse nimenomaisesti olla säännökseen kirjoitettuna.
- Keskustelua käytiin siitä, onko asetuksenantovaltuuden piiriin kuuluvien tuomioiden pituutta tarpeen rajata ja jos, niin mihin rajausta tulisi asettaa. Lisäksi aikarajaus tulisi perustella. Mikäli aikarajaa ei olisi, täytäntöönpanon siirto soveltuisi kaikkiin siviilistä vankilaan saapuviin, paitsi tutkintavankeihin. Työryhmä katsoi, ettei tuomion pituudelle kannata asettaa aikarajaa. Käyttötarve on kaikkiin siviilistä saapuviin (sakon muunto ja vankeus) ilman rangaistuksen pituuden tai täytäntöönpanokelpoiseksi tulemisen ajankohdan rajausta.
- Keskustelussa tuotiin esille se, että lyhyiden tuomioiden ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano poikkeavat toisistaan, koska sakon muuntojen osalta ei voida määrittää sitä hetkeä, jolloin muuntorangaistus tulee täytäntöönpanokelpoiseksi. Tosiasiassa 8 kk aikarajaa täytäntöönpanon siirrolle ei siten voida määrittää. Esitöistä ei myöskään löydy perustelua sille, miksi täytäntöönpano siirto ei saa ylittää juuri 8 kuukauden aikarajaa. Lisäksi sakon muuntorangaistusten osalta 8 kk aikaraja on ongelmallinen sen vuoksi että ORK voi myöntää 6 kk lykkäyksen sakon maksulle. Työryhmä katsoi, että voisi olla perusteltua säätää täytäntöönpanoon ryhtymisestä vain silloin, jos täytäntöönpanon raukeaminen uhkaa. Keskustelussa todettiin kuitenkin, että asetuksen voimassaololle olisi syytä säätää jokin enimmäisaika esimerkiksi kuusi kuukautta kerrallaan. Todettiin myös se, että käytännössä rajoitusasetusten vaikutukset pienenevät rajoituksen keston pitkittyessä.
- Lisäksi keskustelussa tuotiin esille se, että sakon muuntorangaistusten täytäntöönpano ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpano tulisi pitää erillään senkin vuoksi, että vankeusrangaistuksen viivytyksetön täytäntöönpano on tärkeää myös vangin oikeusturvan kannalta (esim. vaikuttaa kertaisuuteen).
- Keskustelussa todettiin, että asetuksenantovaltuus voisi selkeämmin kattaa myös erilaiset rajoituksista palautumisen toimenpiteet vankivirtaamien hallitsemiseksi (ilmoittautuminen/mahdollisesti jo määrättyjen ilmoittautumispäivien peruuttaminen, etsintäkuulutus, vankilaan sisäänoton jaksottaminen hallitusti).
- Keskustelua käytiin lisäksi siitä, että myös etenkin sakkovankien vankivirtaaman hallinta edellyttää täytäntöönpanolta nykyistä parempaa suunnitelmallisuutta. Prosessi on tällä hetkellä kankea ja osin manuaalistakin. Tiedonkulku on myös merkittävä haaste nykyjärjestelmissä Rise – ORK –välillä. Näiltä osin asiaa arvioidaan sakon täytäntöönpanolain uudistuksen yhteydessä.
- Sovittiin, että asetuksenantovaltuuden muotoilua valmistellaan yllä mainittujen linjausten pohjalta.

2 Vangin sitominen kansainvälisissä vankeinhoitosäännöissä

- Vankeuslain mukaan vangin sitominen on mahdollista turvaamistoimenpiteenä. Sitomista koskevat menettelyt ja päätösvallat ovat selkeästi säännelty laissa. Muutostarpeita näiltä osin sinänsä ei ole. Kansainväliset vankeinhoitosäännöt edellyttävät kuitenkin sitomista koskevien säännösten riittävyyden arviointia etenkin synnyttävien vankien osalta.
- Työryhmässä kiinnitettiin huomiota siihen, että vankeuslain 18 luvun 2 §:n mukaan vangin välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, sylkemisen estävää suojaa käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä. Voimankäyttövälineet on kuitenkin tyhjentävästi määritelty vankeusasetuksen 59 §:ssä, kuten vankeuslain 18 luvun 9 §:ssä edellytetään (vast. tutkintavankeuslaki ja -asetus). Työryhmä katsoi, että maininta muusta vastaavasta tavasta olisi perusteltua poistaa laista.
- Kv.säännösten mukaisesti sitomiseen käytettäviä välineitä ei milloinkaan saa laittaa naisille synnytyspoltojen tai synnytyksen aikana taikka välittömästi synnytyksen jälkeen (YK:n naisvankien kohtelua koskevien sääntöjen eli ns. Bangkokin säännöt ja YK:n vankeinhoidon vähimmäissäännöt).
- Vankeuslaki on pääosin sukupuolineutraali eikä sitomissäännöksissä ole säädetty kv. sääntöjen mukaisesta kielloista sitoa synnyttäviä/raskaana olevia vankeja. Työryhmässä todettiin, että käytännössä ongelmallisissa tilanteissa raskaana oleva määrätään tarvittaessa tarkkailuun eikä sidota. Työryhmä katsoi kuitenkin perustelluksi säätää nimenomaisesti siitä, että naisille ei saa koskaan laittaa sitomisvälineitä synnytyksen käynnistyttyä, synnytyksen aikana tai välittömästi synnytyksen jälkeen. Tämä sen vuoksi, että asiasta on nimenomaiset kv. säännökset sekä toisaalta naisten aseman parantamisen vuoksi. Säännös tulee kuitenkin muotoilla sukupuolineutraalisti translaainsäädäntö huomioiden.
- Työryhmässä esitettiin, että edellä mainitun säännöksen lisäksi vankeuslakiin otettaisiin poliisilakia vastaava säännös, jonka mukaan sitominen "ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa". Pykälän sanamuotoa selvitetään lähemmin jatkovalmistelussa.
- Kv. säännöt edellyttävät sitomisesta ylemmälle viranomaiselle ilmoittamista silloin, jos sitominen tapahtuu johtajan määräyksestä, mutta siitä ei ole säädetty kansallisessa laissa. Suomessa johtajalla ei ole toimivaltaa tällaisiin määräyksiin. Työryhmä katsoi, ettei tällaista sääntelyä myöskään tarvita lakiin perustuvan sitomisen osalta. Sitomisesta on kirjattava asetuksessa säädettyt seikat. Lisäksi voimakeinojen käytöstä tulee raportoida asiasta annetun määräyksen mukaisesti.
- Kv. säännöt edellyttävät myös lääkärille ilmoittamista tilanteessa, jos sitominen tapahtuu johtajan määräyksestä, mutta siitä ei ole säädetty kansallisessa laissa. Suomessa johtajalla ei ole toimivaltaa tällaisiin määräyksiin.
- Vankeuslain sitomista koskevan säännöksen mukaan lääkäriä on kuultava (tietyissä tilanteissa) mahdollisuuksien mukaan. Tarkoitus on kuitenkin, että sitomisesta ilmoitetaan lääkärille eikä kuulla lääkäriä. Työryhmä päätyi siihen, että säännöksen sanamuotoa täsmennetään siten, että siitä käy selkeästi ilmi, ettei lääkäri osallistu sitomista koskevaan päätöksentekoon. Sinällään ei nähty tarvetta laajentaa sitomisesta lääkärille ilmoittamista esimerkiksi tilanteisiin, joissa sitomisen perusteena on karkaamisen estäminen

3 Sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen

- Vankeuslain 8 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan vanki, jolla on päihdeongelma tai jolla arvioidaan olevan erityisiä vaikeuksia selviytyä vapaudessa, voidaan sijoittaa määräajaksi vankilan ulkopuoliseen laitokseen tai vastaavaan yksikköön (sijoituspaikka), jossa hän osallistuu päihdehuoltoon tai hänen selviytymismahdollisuuksiaan parantavaan muuhun tavoitteelliseen toimintaan (sijoitus ulkopuoliseen laitokseen). Rikosseuraamuslaitoksen sakko- ja lyhytaikaisvankien päihdelaitokseen sijoittamishankkeessa on sovellettu kyseistä säännöstä.
- Sääntely on suppeaa ja tarkoitettu etupäässä pitkäaikaisvankien lyhyisiin päihdekuntoutusjaksoihin. Ulkopuoliseen laitokseen sijoitetaan kuitenkin nykyisin enemmän lyhytaikaisvankeja ja sakon muuntorangaistukseen tuomittuja.
- Erillisenä kysymyksenään on tullut esille alaikäisten sijoittaminen lastensuojelulaitokseen. Todettiin, että sen osalta asiaa selvitetään OM:n, STM:n ja Risen kesken erikseen.
- Keskustelussa katsottiin, että sijoitus pitäisi voida tehdä missä tahansa vaiheessa tuomiota ja myös koko tuomion ajaksi.
- Sijoittamisen katsottiin soveltuvan lähtökohtaisesti kaikille vangeille, jos se on rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaista. Päihdekuntoutuksen lisäksi mielenterveyskuntoutus on ollut käytännössä keskeinen sijoittamisen peruste. Työryhmässä katsottiin, että asiaa koskeva säännös tulisi muotoilla siten, että se mahdollistaisi erilaiset ulkopuolelle sijoittamisen tarpeet.
- Keskustelussa toivottiin, ettei sijoittamisen kestolle tulisi asettaa kiinteää rajaa, vaan että sijoittamisen kesto riippuisi kunkin vangin tarpeesta/kuntoutuksen kestosta.
- Asian käsittely jäi kesken ja sitä jatketaan kesäkuun kokouksessa.

4 Seuraava kokous

Työryhmän seuraava kokous 18.5. klo 9.00-15.30 pidetään Riihimäen vankilassa. Kokouksen aiheet ovat:

- Toimivaltakynnykset
- Varmuusosastosijoittelu

Anna-Liisa Sandvik on pyytänyt työryhmän jäseniä ilmoittamaan osallistumisestaan (läsnä/etänä/poissa).